

nogo_nekomertsynogo_pidpriyemstva_kivskiy_miskiy_pologoviy_budinok__2_vikonavchogo_organu_kivsko_misko_radi_kivsko_misko_derzhavno_administratsi/mg__784_989248 [in Ukrainian].

25. Pro zatverdzhennia Zahalnoho polozhennia pro sanatorno-kurortnyi zaklad (2011, July 11) [On the approval of the General Regulations on the sanatorium-resort facility] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 805*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2001-p> [in Ukrainian].

26. Pro kurorty (2000, October 05) [About resorts] : *Zakon Ukrainy № 2026-III*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14/find?text> [in Ukrainian].

27. Standart medychnoi dopomohy «Normalna vahitnist» (2022, August 09) [Standard of medical care «Normal pregnancy»] : *nakaz MOZ Ukrainy № 1437*. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-09082022--1437-pro-zatverdzhennja-standartiv-medichnoi-dopomogi-normalna-vagitnist> [in Ukrainian].

28. Poriadok nadannia kompleksnoi medychnoi dopomohy vahitnii zhintsi pid chas nebazhanoi vahitnosti (2013, May 24) [The procedure for providing comprehensive medical care to a pregnant woman during an unwanted pregnancy] : *nakaz MOZ Ukrainy vid № 423*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 347.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-305-310

Богданець Аліна Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри приватного права
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

bohdanets.alina@kneu.edu.ua

ORCID ID 0000-0001-8025-1915

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ В ПРИМУСОВОМУ ПОРЯДКУ

У даній статті проаналізовано зміст понять «нормативно-правове забезпечення», «правове регулювання», «психіатрична допомога» за нормами національного законодавства України.

Акцентовано увагу на тому, що важливе значення має ефективна законодавча регламентація процедури надання необхідної медичної допомоги, які страждають розладом психічного здоров'я, особливо у випадках надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Зазначено, що психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин.

Право на медичну допомогу, закріплене у статтях 3 та 49 Конституції України, статті 284 Цивільного кодексу України, Основах законодавства України про охорону здоров'я, Законі України «Про психіатричну допомогу» та інших нормативно-правових актах національного законодавства, які регламентують суспільні відносини у сфері охорони здоров'я.

Ключові положення процесуального порядку розгляду заяв про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку визначені у главі 10 розділу IV «Окреме провадження» Цивільного процесуального кодексу України.

Законодавством визначено три види психіатричної допомоги: 1) психіатричний огляд (проводиться з метою з'ясування: наявності чи відсутності в особи психічного розладу, потреби в наданні їй психіатричної допомоги, а також для вирішення питання про вид такої допомоги та порядок її надання); 2) амбулаторна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, в амбулаторних умовах); 3) стаціонарна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, і надається в стаціонарних умовах понад 24 години підряд).

Звертається увага на те, що кожен із зазначених видів психіатричної допомоги може застосовуватися до фізичної особи в примусовому порядку виключно на підставі відповідного рішення суду.

Ключові слова: здоров'я, психічне здоров'я, особисті немайнові права, психіатрична допомога, окреме провадження, нормативно-правове забезпечення, правове регулювання, заклад з надання психіатричної допомоги, примусовий порядок.

Bohdanets A. NORMATIVE AND LEGAL PROVISION OF PSYCHIATRIC CARE IN A COMPULSORY MANNER

This article analyzes the content of the concepts «normative and legal support», «legal regulation», «psychiatric care» according to the norms of the national legislation of Ukraine.

Attention is focused on the fact that effective legislative regulation of the procedure for providing necessary medical care to people suffering from mental health disorders is important, especially in cases of compulsory psychiatric care.

It is noted that psychiatric care is a complex of special measures aimed at examining the state of mental health of persons on the grounds and in the order provided by the Law of Ukraine «On Psychiatric Care» and other laws of Ukraine, prevention, diagnosis of mental disorders, treatment, supervision, care, medical and psychological rehabilitation of persons suffering from mental disorders, including those resulting from the use of psychoactive substances.

The right to medical care, enshrined in Articles 3 and 49 of the Constitution of Ukraine, Article 284 of the Civil Code of Ukraine, the Fundamentals of the Health Care Legislation of Ukraine, the Law of Ukraine «On Psychiatric Care» and other normative legal acts of national legislation that regulate public relations in sphere of health care.

The key provisions of the procedural procedure for consideration of applications for compulsory psychiatric assistance are defined in Chapter 10 of Section IV «Separate Proceedings» of the Civil Procedure Code of Ukraine.

The legislation defines three types of psychiatric care: 1) psychiatric examination (conducted to find out: the presence or absence of a mental disorder in a person, the need to provide him with psychiatric care, as well as to resolve the issue of the type of such care and the procedure for its provision); 2) outpatient psychiatric care (includes examination of the state of mental health of persons on the grounds and in the order provided by the Law of Ukraine «On Psychiatric Care» and other laws, prevention, diagnosis of mental disorders, treatment, supervision, care, medical and social rehabilitation persons suffering from mental disorders in outpatient settings); 3) inpatient psychiatric care (includes examination of the state of mental health of persons on the grounds and in the order provided by the Law of Ukraine «On Psychiatric Care» and other laws, diagnosis of mental disorders, treatment, supervision, care, medical and social rehabilitation of persons, who suffer from mental disorders and is provided in an inpatient setting for more than 24 consecutive hours).

Attention is drawn to the fact that each of the specified types of psychiatric care can be applied to an individual in a compulsory manner only on the basis of a relevant court decision.

Key words: health, mental health, personal non-property rights, psychiatric care, separate proceedings, normative and legal support, legal regulation, institution for the provision of psychiatric care, coercive order.

Постановка проблеми. Тема забезпечення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, зокрема в умовах воєнного стану набула значної актуальності та значущості. Соціологічні дослідження Gradus Research підтверджують, що більше 70 % населення України з початку війни відчувають знервованість, тривожність та стрес. Саме життя в умовах війни негативно впливає на стан здоров'я людей, які щоденно переживають за власну безпеку, безпеку своїх рідних, розлуку з близькими, втрату роботи тощо. У зв'язку з чим актуальність дослідження нормативно-правового забезпечення надання послуг психіатричної допомоги на сьогодні є нагальною та необхідною.

Метою статті є розкриття особливостей нормативно-правового забезпечення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання забезпечення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку були предметом наукових досліджень: С.О. Беклемішева, Л.С. Дубчака, О.О. Грабовської, К. Куцика, В.В.Налуцишина, О.С. Погребняк та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ведучи мову про нормативно-правове забезпечення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, як з теоретичної, так і практичної точок зору, важливим є питання про сутність поняття «нормативно-правове забезпечення» та співвідношення його з категорією «правове регулювання». Варто відмітити, що в правовій доктрині існують різні підходи до визначення зазначених понять та розуміння їх змісту. У словнику фінансово-правових термінів «правове регулювання» визначається як форма регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їхніх учасників вимогам і дозволам, що містяться у нормах права [16, с. 398]. Завдяки правому регулюванню встановлюються межі правомірної поведінки учасників суспільних відносин, їх права та обов'язки, гарантії реалізації прав та обов'язків, визначаються заходи юридичної відповідальності за правопорушення, а також процесуальні засади їх застосування.

Правове регулювання є впливом держави на суспільні відносини з метою їх впорядкування у відповідності до суспільних потреб за допомогою певних юридичних засобів, які являють собою механізм правового регулювання, елементами якого є норми, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав та обов'язків, правозастосування [12, с. 25–31].

Нормативно-правове забезпечення – це сукупність юридичних засобів та способів державно-владного впливу на їх учасників через елементи організаційно-правового механізму регулювання певної сфери суспільних відносин [15, с. 98]. Досить часто досліджувані правові категорії отожднюються.

Одне з особистих немайнових прав фізичної особи – право на медичну допомогу, закріплене у статтях 3 та 49 Конституції України, ст. 284 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), Основах законодавства України про охорону здоров'я, Законі України «Про психіатричну допомогу» та інших нормативно-правових актах національного законодавства, які регламентують суспільні відносини у сфері охорони здоров'я.

Згідно преамбули Основ законодавства України про охорону здоров'я, кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і

майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя [3]. Отже, психічне здоров'я як необхідна складова здоров'я людини та благополуччя населення є запорукою добробуту та процвітання держави, виходячи за межі медичної системи.

Згідно ст. 284 ЦК України, фізична особа має право на надання їй медичної допомоги. У невідкладних випадках, за наявності реальної загрози життю фізичної особи, медична допомога надається без згоди фізичної особи або її батьків (усиновлювачів), опікуна, піклувальника. Надання фізичній особі психіатричної допомоги здійснюється відповідно до закону [1]. Передбачене в зазначеній статті право впливає з невід'ємного права на життя, закріпленого в ст. 57 Конституції України та ст. 282 ЦК України.

Досліджуючи право особи на медичну допомогу, значної уваги потребує питання підтримки психічного здоров'я населення. Спеціальним законодавчим актом у досліджуваній сфері суспільних відносин є Закон України «Про психіатричну допомогу», який визначає правові та організаційні засади забезпечення громадян психіатричною допомогою виходячи із пріоритету прав і свобод людини і громадянина, встановлює обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з організації надання психіатричної допомоги та правового і соціального захисту, навчання осіб, які страждають на психічні розлади, регламентує права та обов'язки фахівців, інших працівників, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, здійсненні соціального захисту та навчання осіб, які страждають на психічні розлади [4].

З метою створення цілісної, ефективної системи охорони психічного здоров'я, яка функціонує в єдиному міжвідомчому просторі, забезпечує покращення якості життя та дотримання прав і свобод людини, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1018-р було схвалено Концепцію розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року (далі – Концепція) [6]. Для реалізації вказаної вище Концепції, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.06.2024 р. № 572-р було затверджено План заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року [5]. Схвалення зазначеної Концепції стало важливим кроком в механізмі забезпечення та охорони психічного здоров'я, а також здійснення необхідних заходів із надання ефективної психіатричної допомоги всім, хто її потребує.

Ключові положення процесуального порядку розгляду заяв про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку визначені у главі 10 розділу IV «Окреме провадження» Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України).

На сьогодні право на медичну допомогу також гарантують низка міжнародно-правових актів: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 року, Лісабонська декларація стосовно прав пацієнта від 01.10.1981 року, Гавайська декларація II від 10.07.1983 року, Положення про захист прав і конфіденційність пацієнта від 01.10.1993 року, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 48/96 «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів» від 20.12.1993 року, Європейська соціальна хартія (переглянута) від 03.05.1996 року, Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 04.04.1997 року, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» від 25.09.2015 та ін.) [13, с. 90].

ООН зауважує, що в питаннях, які стосуються міжнародного співтовариства, в національних законодавствах держав мають розроблятися юридичні етичні, а також медичні гарантії безпеки фізичних осіб, які страждають на психічні захворювання. Перш за все мова йде про методи лікування, безконтрольне використання в психіатрії новітніх наукових досягнень, які спрямовані на забезпечення модифікації поведінки людини під час здійснення медичних заходів в примусовому порядку тощо.

В зазначеному контексті значна увага приділяється позиції Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ), яка визначає здоров'я як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів» [7]. Зокрема, що стосується психічного здоров'я фізичної особи, то воно допомагає справлятися зі стресом, повноцінно реалізовувати себе у навчанні, роботі, житті суспільства.

Зважаючи на потенційну небезпеку людей, які страждають психічними розладами на оточуючих, в чинному законодавстві передбачені випадки та підстави застосування до таких осіб заходів психіатричної допомоги не лише в добровільному, але й в примусовому порядку.

А. В. Савченко та Ю. Л. Шуляк визначають примусові заходи медичного характеру як заходи державного примусу у формі різних лікувально-реабілітаційних заходів, які призначаються судом у рамках кримінального процесу стосовно осіб із різними психіатричними розладами, що вчинили суспільно небезпечні діяння, спрямованні на лікування цих осіб і запобігання скоєнню ними нових суспільно небезпечних дій і суворе дотримання непорушності їхніх прав і законних інтересів [14, с. 138].

Згідно ст. 1 Закону України «Про психіатричну допомогу», психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку,

передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин [4].

Психіатрична допомога надається на основі принципів законності, гуманності, додержання прав людини і громадянина, добровільності, доступності та відповідно до сучасного рівня наукових знань, необхідності й достатності заходів лікування, медичної, психологічної та соціальної реабілітації, надання освітніх, соціальних послуг [4].

Примусовий порядок надання психіатричної допомоги здійснюється обов'язково з дотриманням зокрема таких особистих немайнових прав особи як: на охорону здоров'я, на медичну допомогу, на таємницю про стан здоров'я, на свободу та особисту недоторканність, на повагу до гідності та честі та ін. Крім того, при наданні психіатричної допомоги в примусовому порядку, повинні дотримуватися принципів охорони прав людини, які визначені міжнародними нормативними документами.

Слід звернути увагу на позицію А. Аврамової, яка виокремлює шість груп принципів охорони безпосередньо психічно хворих осіб: 1) принципи збереження гідності психічнохворої людини; 2) принципи поширення стандартів та прав людини на психічнохворих без обмежень та дискримінації; 3) принципи надання психіатричної допомоги; 4) принципи надання правової допомоги; 5) принципи надання та отримання інформації; 6) принципи надання соціальної допомоги [11].

Увага до психічного здоров'я населення України особливо посилюється в період війни, також, залишиться нагальною й після її закінчення. Це безпосередньо пов'язано з тим, що рівень психологічного здоров'я населення впливатиме, по-перше, на загальний стан здоров'я фізичних осіб; по-друге, на економічне відновлення України; по-третє, на добробут держави в цілому. З огляду на зазначене, важливе значення має ефективна законодавча регламентація процедури надання необхідної медичної допомоги, які страждають розладом психічного здоров'я, особливо у випадках надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, тобто без усвідомленої згоди особи, якій надається така допомога.

Закон України «Про психіатричну допомогу» визначає три види психіатричної допомоги: 1) психіатричний огляд (проводиться з метою з'ясування: наявності чи відсутності в особи психічного розладу, потреби в наданні їй психіатричної допомоги, а також для вирішення питання про вид такої допомоги та порядок її надання); 2) амбулаторна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, в амбулаторних умовах); 3) стаціонарна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, і надається в стаціонарних умовах понад 24 години підряд) [4]. Варто звернути увагу на те, що кожен із зазначених видів психіатричної допомоги може застосовуватися до фізичної особи в примусовому порядку виключно на підставі відповідного рішення суду.

Згідно п. 9 ч. 2 ст. 293 ЦПК України, суд розглядає в порядку окремого провадження справи про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку [2]. Отже, в порядку окремого провадження суд розглядає такі справи про надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку: 1) про проведення психіатричного огляду особи в примусовому порядку; 2) про надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; 3) про продовження надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; 4) про припинення надання особі амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; 5) про госпіталізацію особи до закладу з надання психіатричної допомоги в примусовому порядку; 6) про продовження госпіталізації особи до закладу з надання психіатричної допомоги в примусовому порядку; 7) про припинення госпіталізації особи до закладу з надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

В контексті досліджуваної теми показовими є судові рішення, зокрема: 1) рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Анатолій Руденко проти України» [8]; 2) рішення ЄСПЛ у справі «Фьодоров і Фьодорова проти України»; 3) рішення Рівненського міського суду від 06.08.2021 року у справі № 569/16014/21 за заявою, поданою генеральним директором КП «Рівненський обласний центр психічного здоров'я населення» Рівненської обласної ради про проведення психіатричного огляду особи в примусовому порядку [9]; 3) Рішення Тернопільського міськрайонного суду від 30.03.2022 р. у справі № 607/4249/22 за заявою представника КНП «Тернопільська обласна клінічна психоневрологічна лікарня» Тернопільської обласної ради про госпіталізацію ОСОБА_1 у психіатричний заклад у примусовому порядку [10]. Варто зазначити, що аналіз судової практики свідчить про необхідність оптимізації національного законодавства, яке визначає процесуальний порядок надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку, в тому числі приведення його у відповідність до положень міжнародних правових актів.

Висновки. Таким чином, виходячи із зазначеного вище, можна зробити висновок про те, що в умовах воєнного стану однією з нагальних проблем, яку необхідно вирішити на державному рівні є питання психічного здоров'я населення України. Незважаючи на схвалення державних програм та стратегій у сфері забезпечення психічного здоров'я населення, недостатньо вирішеною залишається проблема дотримання

прав людини під час надання психіатричної допомоги, особливо в примусовому порядку. Зважаючи на це, нагальною постає необхідність законодавчого закріплення такого механізму забезпечення надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, при якому особа, яка страждає на психічний розлад та потребує такої допомоги, могла її своєчасно, швидко та якісно отримати без порушень прав, свобод та законних інтересів її та інших осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41. Ст. 492.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
4. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. Ст. 143.
5. Про затвердження плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 червня 2024 року № 572-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2024-%D1%80#Text>
6. Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1018-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>
7. Преамбула до Конституції Всесвітньої організації охорони здоров'я від 22 липня 1946 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU46004>
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Анатолій Руденко проти України» (Заява № 50264/08) від 17 квітня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a10#Text
9. Рішення Рівненського міського суду від 06 серпня 2021 року у справі № 569/16014/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98816359>
10. Рішення Тернопільського міськрайонного суду від 30 березня 2022 року у справі № 607/4249/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103832506>
11. Аврамова О.Є. Імплементція Європейських приватноправових принципів охорони прав психічнохворих осіб в право України. Харківський національний університет внутрішніх справ: веб-сайт. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/scientist/331>
12. Коссе Д. Д. Правовий режим та механізм правового регулювання: ознаки та співвідношення. *Держава і право*. 2009. № 44. С. 25–31.
13. Куцик К. Деякі аспекти надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку за цивільним процесуальним законодавством України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 89–96.
14. Савченко А.В., Шуляк Ю.Л. Кримінальне право України. Загальна частина (у схематичних діаграмах). Київ: Центр навчальної літератури, 2014, 328 с.
15. Сидорова Е. О. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у гуманітарній сфері. *Юридична наука*. 2020. № 12 (114). С. 94–102.
16. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової]. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011. 558 с.

REFERENCES:

1. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. (2003, January 16). [Civil Code of Ukraine]. № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. №40-44. 356. [in Ukrainian].
2. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2004, March 18). [Civil Procedure Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №1618-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 40-41. 492. [in Ukrainian].
3. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. (1992, November 19). [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care]. *Zakon Ukrainy №2801-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 4. 19. [in Ukrainian].
4. Pro psykhiatrychnu dopomohu. (2020, February 22). [On psychiatric care]. *Zakon Ukrainy №1489-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 19. 143. [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2024-2026 roky z realizatsii Kontseptsii rozvytku okhorony psykhichnoho zdorovia v Ukraini na period do 2030 roku. (2024, June 21). [On the approval of the plan of measures for 2024-2026 for the implementation of the Concept of development of mental health care in Ukraine for the period until 2030]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 572-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/572-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
6. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku okhorony psykhichnoho zdorovia v Ukraini na period do 2030 roku. (2017, December 27). [On the approval of the Concept of the development of mental health care in Ukraine for the period until 2030]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №1018-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Preambula do Konstytutsii Vsesvitnoi orhanizatsii okhorony zdorovia. (1946, July 22). [Preamble to the

Constitution of the World Health Organization]. Retrieved from: <https://cutt.ly/semVKnjf> [in Ukrainian].

8. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Anatolii Rudenko proty Ukrainy» (Zaiava № 50264/08). (2014, April 17). [Decision of the European Court of Human Rights in the case "Anatoly Rudenko v. Ukraine" (Application No. 50264/08)]. Retrieved from: <https://cutt.ly/DemVLaOY> [in Ukrainian].

9. Rishennia Rivnenskoho miskoho sudu u spravi № 569/16014/21. (2021, August 6). [Decision of the Rivne City Court in case No. 569/16014/21]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98816359> [in Ukrainian].

10. Rishennia Ternopilskoho miskraionnoho sudu u spravi № 607/4249/22. (2022, March 30). [Decision of the Ternopil City and District Court in case No. 607/4249/22]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103832506> [in Ukrainian].

11. Avramova, O.Ie. Implementatsiia Yevropeiskykh pryvatnopravovykh pryntsyviv okhorony prav psykhnichnokhvorykh osib v pravo Ukrainy. [Implementation of the European principles of private law for the protection of the rights of mentally ill persons in the law of Ukraine]. *Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav*. Retrieved from: <https://cutt.ly/semVJNXL> [in Ukrainian].

12. Kosse, D. D. (2009). Pravovyi rezhym ta mekhanizm pravovoho rehuliuвання: oznaky ta spivvidnoshennia. [The legal regime and the mechanism of legal regulation: characteristics and relationships]. *Derzhava i pravo*. № 44. 25–31. [in Ukrainian].

13. Kutsyk, K. (2023). Deiaki aspekty nadannia osobi psykhiatrychnoi dopomohy u prymusovomu poriadku za tsyvilnym protsesualnym zakonodavstvom Ukrainy. [Some aspects of providing a person with compulsory psychiatric care according to the civil procedural legislation of Ukraine]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*. № 2. 89–96. [in Ukrainian].

14. Savchenko, A.V., Shuliak, Yu.L. (2014). Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna (u skhematychnykh diaqramakh). [Criminal law of Ukraine. General part (in schematic diagrams)]. 328. [in Ukrainian].

15. Sydorova, E.O. (2020). Normatyvno-pravove zabezpechennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u humanitarnii sferi. [Regulatory and legal support for the formation and implementation of state policy in the humanitarian sphere]. *Yurydychna nauka*. № 12 (114). 94–102. [in Ukrainian].

16. Voronova, L.K. (Ed). (2011). Slovyk finansovo-pravovykh terminiv. [Dictionary of financial and legal terms]. 2-he vyd., pererobl. i dopovn. 558. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 346.5

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-310-314

Гонтар Юрій Сергійович,

магістр права,

директор ТОВ «Торговий дім «Олтрейд»

vekshayura@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-8070-9197

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність дослідження правового регулювання експорту сільськогосподарської продукції під час дії правового режиму воєнного стану викликана сучасним станом правового регулювання у цій сфері та особливостями застосування відповідного законодавства у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до ст. 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. При цьому зазначається, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень.

Починаючи з літа 2023 року, український аграрний сектор переживав доволі суперечливий період. Українські державні органи ввели додаткові обмеження для експорту аграрної продукції. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 1132 «Про реалізацію експериментального проекту з верифікації суб'єктів агропромислового комплексу в умовах воєнного стану». Зазначена постанова суттєво змінила правила для експортно-орієнтованих українських аграрних компаній. Ключовою зміною є створення Державного аграрного реєстру, в який необхідно вносити експортерів аграрної продукції, включаючи експортерів зернових та олійних культур, олії, насіння та продуктів їх переробки. Компанії, внесені до зазначеного реєстру, вважаються «верифікованими суб'єктами агропромислового комплексу». Основна мета постанови зводиться до того, щоб розмежувати компанії, для яких експорт аграрної продукції є основним чи одним із основних видів діяльності протягом тривалого часу, та компанії, які були створені лише недавно або ж лише недавно почали займатися експортом аграрної продукції. Таким чином створено два паралельних механізми експорту - експорт без обмежень для верифікованих експортерів та експорт за умов отримання ліцензій на кожному

Випуск 16. 2024

© Ю.С.Гонтар, 2024